

WORK IN PROGRESS -MATERIAALIA Hautala & Co

AURINKOKUNINGAS – SATU NARSISTISESTA PERSOONALLISUUSHÄIRIÖSTÄ JA PERHEESTÄ

Copyright: Emma-Sofia Hautala 2020

IDEA LYHYESTI: Aurinkokuningas on monologi ja mahdollinen proosateos. Se kertoo narsismista aikamme ilmiönä, mutta ennen kaikkea hyvin piiloutuvana mielenhäiriönä, joka jättää kauaskantoisia jälkiä niin narsistiin itseensä kuin myös hänen lähipiiriinsä. Teos kertoo narsistisesta persoonallisuushäiriöstä perheessä, sen huomaamisesta, sen kanssa elämisestä ja sen kanssa elämään oppimisesta. Mitä narsisti tekee hovilleen? Miten alan käyttäytyä? Miltä näyttää, tuntuu tai kuulostaa kokemus narsistin otteessa olemisesta? Keskeisenä yhteisönä esityksessä on perhe, koska erityisen kipeää narsismi on silloin, kun kuninkaan hoviin syntyy, eikä sitä saa itse valita. Sen vaikutuspiirissä lapsi kasvaa kieroön ymmärtämättä, miksi niin käy.

Monologi nostaa näyttämölle narsismin

Omaehtoisen, monitaiteellisen ja liikuteltavan monologiesityksen tuotanto ponkaistaan käyntiin vuonna 2020. Työryhmässä on mukana eri alojen taiteilijoita kuvataiteilijasta rap-artistiin. Tavoitteena on luoda teos, joka näyttämöllistää narsismin yhden näyttelijän ja usean taiteenlajin vuoropuheluna. Sillä näyttämö ja narsismi ovat yhtä.

Romaani sukeltaa kolmeen näkökulmaan

Romaanissa näkökulmahenkilö on suurperheen esikoistytär, joka kokee lapsuuden ja teiniyden kiemurat tiukasti uskovaisten vanhempiansa ja ennen kaikkea narsistisen isänsä vaikutuksen alla. Toinen päähenkilö on kuvitteellisen maailman pieni Ludvig, joka syntyy kuninkaaksi vasten tahtoaan, mutta josta kasvaa pelottava itsevaltiainen. Tarinaa kerrotaan kolmessa eri ajassa, päähenkilön ollessa lapsi, päähenkilön ollessa nuori aikuinen ja tuore äiti sekä kuvitteellisessa, metaforisessa kuninkaan palatsissa pienen kuningas Ludvigin ja hänen kuninkaallisen elämänsä näkökulmasta. Miten näkymätöntä on henkinen väkivalta? Mustelmat osaa nähdä vasta vuosien jälkeen.

AIHEET: narsistinen persoonallisuushäiriö, nuoruus, lapsuus, isä ja tytär -suhde, esikoisuus, sisaruus, vanhemmuus, henkinen väkivalta, seksuaalinen väkivalta, usko voimavarana, perhe, aikuiseksi kasvaminen, avioero, itsetunto, masennus.

TEEMAT: Kun ei ole näyttää mustelmia, vain kieroön kasvanut perustus. // Henkisestä väkivallasta irti pyristeleminen. // Jumala isänä, isä Jumalana. // Paskasta ponnistavakin voi rakentaa itselleen hyvän elämän. // Miten rakastaa pahaa ihmistä? // On armo suuri, ihmeinen. // Se on kuitenkin sun isä. // Ei ole olemassa oikeita kyyneleitä.

WORK IN PROGRESS -MATERIAALIA Hautala & Co

AURINKOKUNINGAS – SATU NARSISTISESTA PERSOONALLISUUSHÄIRIÖSTÄ JA PERHEESTÄ

LÄHDEMATERIAALI

Hare, Robert D. (2004). Ilman omaa tuntoa. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Lindqvist, Herman (2012). Aurinkokuningas Ludvig XIV. WSOY.

Mäkelä, R. (2002). Naamiona terve mieli: Kuinka kohtaan luonnehäiriöisen? Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.

Välipakka, T. & Lehtosaari, A. (2007). Sata tapaa tappaa sielu. Narsistin uhrit kertovat. Vantaa: Dark Oy.

Narsistien uhrien tuki Ry

Ihmisten kokemuspohjainen tieto, oma kokemuspohjainen tieto, haastattelut.

TEKSTMATERIAALIA TEOSTEN POHJAKSI

NUOREN PÄÄHENKILÖN PÄIVÄKIRJA

Sir Ludvig! Miksi suotta kiukuttelette kuin mikäkin kirottu simpanssi? Ette kai te sentään omaa tytärtänne

voi näin jättää heitteille? Antakaas kun neuvon teitä tämän yhden kerran. On etujenne mukaista,

että tyttö jää hoviin. Hän on hedelmällisyytesi symboli, kuvastaa sinun puhdasta kauneuttasi, sinun

sinertävää vertasi ja maan ääret ylittävää viisauttasi. Oi! Älä jätä tyttöä heitteille, annan hänet

lastenhoitajan huostaan, älä vihaa häntä hänen kasvojensa vuoksi, siksi että hän on tyttö. Siksi, että hän on

kauniimpi kuin sinä. Anna hänen elää, jotta te itse saatte elää. Ei ole viisasta suututtaa Jumalaa.

AIKUINEN PÄÄHENKILÖ

Lapsuudesta muistan salakuuntelupaikat, oven avaamiset niin, että kahvasta ei kuulu

hiiskaustakaan. Miten lujaa sitä piti painaa ja puristaa. Tuntosarvien kasvamisen otsaan, kun

vanhempien riita on ilmiliekeissä, eikä vain halua, että kumpikaan kuolee. Suojeluvaiston

ensimmäiset orastukset. Halun huolehtia, ettei kukaan muu joudu kokemaan samaa kuin itse.

Ja se lapsi, joka minussa edelleen asuu, tuolla jossain 30 vuotta vanhan ruumiini alla, siellä se on

edelleen piilossa. Olen usein luullut päässeeni siitä. Että sitä ei enää olisi, vaan se olisi kerta

kaikkiaan muisto. Mutta sitten jotain tapahtuu, mikä ravistaa elämää niin kuin talon perustuksia

maanjärjestyksessä. Se alkaa nipistyksen omaisena aavistuksena, lopulta yltyy niin, että ikkunat

WORK IN PROGRESS -MATERIAALIA Hautala & Co

AURINKOKUNINGAS – SATU NARSISTISESTA PERSOONALLISUUSHÄIRIÖSTÄ JA PERHEESTÄ

helähtävät rikki ja lopulta putoavat seinät. Siellä ollaankin aivan paljaana, taas kerran. Taas hamutaan rintaa. Nänninpäätä ja kolostrumia. Jotain, mikä tippa kerrallaan taas elvyttää takaisin siihen kuntoon, että saa jotain aikaiseksi, jostain kiinni, pystyy toimimaan elämässään taas edes jotenkin järkevästi.

NUORI PÄÄHENKILÖ

On taas sellainen keltainen päivä. Keltainen rintamamiestalo seisoo pensasaidan sisällä. Keltaiset säteet maalaavat keltaiseksi nurmikon, leikkimökin, trampoliinin, pihan männyn, auton. Auringossa lainehtii myös oma huone. Sälekaihtimien välistä valo pääsee aina karkaamaan sisälle, ja se tuntuu olevan sille aina niin helppoa. Yhtä helppoa kuin mulle on katsoa ikkunasta ulos ja tutkia iskän liikkeitä. Se on taas pihalla. Postilaatikon ja bemarkin välissä. Se juttelee naapurin Ullalle. Sen olemus on hallittu. Ryhti on tikkusuora, jotenkin liian täydellinen, mutta se peittyi kasvojen pehmeisiin ilmeisiin ja eteenpäin työntyneeseen päähän. Se kuuntelee kaikilla soluillaan vastassa olevaa naista. Auringonsäteet osuvat nyt iskään. Se loistaa valoa kuin aurinko itse, sokaisee meidät muut.

Mulle tulee yhtäkkiä ahdistava tunne, että kaikki ei oo hyvin. Pakko keskeyttää iskä ennen kuin toi nainen nielee sen mennessään, lihansyöjäkasvi. Tai iskä nielee sen. En tiedä. Iskää täytyy rajata. Sen valo. Mun täytyy laittaa toi peli poikki. Se on sellainen intuitiivinen tunne. Tila, joka aukeaa, kun katson tästä ikkunasta. Tarkkailen. Tästä näen kaiken. Kiipeilypuun, harottavan vanhan köyden, pihan kiven, trampoliinin, ilmassa lentävän veljen. Hiekka, nurmikko, naapurin aita. Pakoreitti metsään.

Ensin yritän keskeyttää keskustelun tiputtamalla ikkunasta maahan yhden nalleistani niin, että ääni keskeyttäisi heidät. Mitään ei tapahdu. Täytyy yrittää jotain muuta. Täytyy suojella äitiä.

AIKUINEN PÄÄHENKILÖ

Ikkunasta näkyi se piha, jossa hän oli lapsuutensa kasvanut, se kiipeilypuu, kivi, trampoliini ja leikkimökki. Hiekka, nurmikko ja naapurin aita. Pakoreitit metsään ja itkut mustikanvarvuille. Kaikki nämä aukesivat hänen sisällään olevassa tilassa, joka muuten oli piilossa verhon takana. Ikkuna oli se paikka kodissa, josta hän pystyi ikuisesti tarkkailemaan. Kuka veljistä karkasi. Kuka naapureista jutteli isälle. Oliko juttelija nainen vai mies. Kuka naisista. Miten hän hymyili. Pysyikö tarpeeksi etäällä. Täytyikö keskeyttää keksityllä syyllä isä, ettei tapahtuisi mitään. Ettei tuo piru pääsisi leikkimään reviirollään, kuseksimaan muihin nurkkiin. Ei edes leikillään.

WORK IN PROGRESS -MATERIAALIA Hautala & Co

AURINKOKUNINGAS – SATU NARSISTISESTA PERSOONALLISUUSHÄIRIÖSTÄ JA PERHEESTÄ

Ja sääli äitiä kohtaan. Se tuntui painavammalta kuin mikään muu asia koko maailmassa. Että äiti laittoi alakerrassa ruokaa, kolisteli kattiloita ja tyhjensi astianpesukoneen samalla kun tuo sika kerjäsivät verta nenästään etupihalla.

AIKUINEN PÄÄHENKILÖ

En kiroile ikinä. Paitsi silloin. Sinä iltana tunsin, että kiro sanat olivat ainoita tarpeeksi voimakkaita sanoja kuvaamaan tunnettani. Minut pyydettiin istumaan olohuoneeseen. Kuuntelemaan taas kerran ne sadat lupaukset, päätökset, uudelleen yrittämiset. Minua pyydettiin katsomaan näytelmää, jonka pääosaa esitti isäni, hän ei kestänyt muita pääosissa. Hän oli näytelmän käsikirjoittaja, roolittaja, ohjaaja. Minä halusin pois siitä näytelmästä. Olin ollut heikko lähtemään. Olin sitä vielä seuraavat kymmenen vuotta. Se ilta oli poikkeuksellinen ilta. Olin kai tarpeeksi vihainen. Tunne työntyi minusta ulos, eikä kysynyt lupaa. Niin käy edelleen harvoin. Huusin VITTU. Se vittu kaikuu vieläkin siinä eteisessä, sen lapsuuteni siinä kodissa, jota ei enää ole.

Isäni on kuin myrkkykäärme. Hän luikertelee elämääsi. Hypnotisoi sinut liikkeillään. Kuviot vilisevät silmissäsi, kunnes et enää erota oikeaa väärästä tai itseäsi tapetista. Olet muuttunut ilmaksi. Ja lopulta käärme puraisee sinua kuolettavasti, myrkyä valahtaa haavasta verenkiertoon. Pikkuhiljaa se matkaa suonissasi, kunnes sydän pysähtyy. Korahetelet hetken, kärsit, juuri sen aikaa, että ehdit tajuta, miten typerä sinä itse olit, kun jäit hänen lähelleen.

NUORI PÄÄHENKILÖ

Mä tulin viikonlopuksi kotiin. Meidän piti kaikkien lähteä mummulaan. Pihalla mä jo kuulin, miten sisältä kantautui huutoa. Äiti. Ja tietenkin Jari. Mä vedin henkeä ja rukoilin vähän ennen kuin astuin meidän puoleksi lahonneille pihaportaille. Talo oli hieman vanhentunut viime vuosina, kun kukaan ei jaksanut sitä laittaa. Eihän äiti yksin pystynyt. Olohuoneessa äiti seisoi oikealla, Jari vasemmalla. Molemmat näyttivät itkuisilta. Jari tuntui olevan aivan sekaisin. Pieni ja punainen. Läpimärät kasvot. Tuttu näky. Tuttu kolmio, minä, äiti ja Jari. Se kiristeli hampaitaan. ”Vittu! En tule, en vitussa tule. Miks te ootte hylänny mut!”. ”Sä oot rakas Jari, älä nyt”, mä sanoin ja koitin helpottaa

WORK IN PROGRESS -MATERIAALIA Hautala & Co

AURINKOKUNINGAS – SATU NARSISTISESTA PERSOONALLISUUSHÄIRIÖSTÄ JA PERHEESTÄ

sen oloa. ”Ei me olla sua perhekotiin hylätty. Se on vaan väliaikaista.”. Äiti näytti vähän kummalliselta puhuessaan. Avuttomalta. Sen ääri viivat etsi paikkaansa, auktoriteettia joka joskus oli ollut. Ne näyttivät joltain eläimiltä, jotka ottelevat keskenään reviiiristä.

”Ite ootte vittu pilannu kaiken!” Jari huusi ja tarttui meidän vanhaan telkkariin, heitti sen seinään. Olin aina ajatellut, että telkkari menisi siitä säpäleiksi, mutta ei se mennyt. Jäi siihen makaamaan tylsänä ja sivullisena. Antautuen. Silloin äiti suuttui. Se huusi niin lujaa, että mä tunsin pieneneväni sentin pituiseksi madoksi. Vapisin lattialla. Jari sanoi ehkä jotain, ja otti jalat alleen. ”Mä karkaan”, kuului puutalon eteisestä.

Yhtäkkiä kehoon virtasi eliksiiriä, enkä ollut enää pelkkä ihminen. Mun veli ei karkaa. Se juoksi niin kovaa kuin osasi ovesta ulos ja pihaan. Mä juoksin sen perään. Kuiva kesähiekka pölysi jalkojen alla, kun me kurvattiin omakotitalon tietä metsään. Se juoksi täysiä. Mä juoksin vielä kovempaa. Mua ärsytti ja samalla oli sellainen tunne, että nyt on juostava, juuri tänään on juostava, vaikka ei jaksaisi. Juuri kun ajattelin, että en enää jaksa, se yhtäkkiä pysähtyi. Se läähätti kuin kapinen koira. Mä otin kiinni siitä, läimäytin sitä poskelle. ”Idiootti.” Sitten me halattiin.

PIKKU LUDVIG: NUOREN PÄÄHENKILÖN PÄIVÄKIRJA

Oli kullanvärinen päivä, kun pikku-Ludvig syntyi maailmaan. Toisin kuin useimmilla maailman lasten äideillä, Ludvigin äidillä oli viisi kättilöä apunaan synnytyksessä. Sillä hetkellä, kun kuningatar ponnisti viimeisen kerran, toisessa maailmankolkassa kuoli satoja ihmisiä suurissa valtataisteluissa. Se oli oikein, sillä juuri syntynyt lapsi korvaisi ajan myötä heidätkin.

Kuninkaan palatsin pihan lattia koostui mustista ja valkoisista marmorilaatoista. Ne muodostivat säännöllisiä kuvioita maahan. Ne toimivat vastakohtana kaikelle tiilelle linnan seinissä, kaikelle kullalle. Aukiolla oli kuvia, patsaita tärkeimmistä henkilöistä. Ikkunat olivat korkeita ja laihoja ja niiden avautuessa aukealle pystyi parvekkeelta nähdä, kuka oli tulossa. Aukion keskellä oli suuri sininen kello, jossa oli kultakoristeiset reunat. Keskellä itse kuninkaan pää. Se symboloi hyvin kuningasta, joka halutessaan hallitsi myös aikaa. Patsaissa kuvatut henkilöt olivat voimakkaita, hedelmällisiä ja hyvinvoivia. He istuivat orjien ja leijonien päällä. He olivat rauhallisia, tiesivät valtansa ja asemansa. Keskellä aukiota oli kolme ovea, keskimäinen oli auki juuri nyt.

WORK IN PROGRESS -MATERIAALIA Hautala & Co

AURINKOKUNINGAS – SATU NARSISTISESTA PERSOONALLISUUSHÄIRIÖSTÄ JA PERHEESTÄ

Pikku Ludvig kuninkaan puutarhassa: NUOREN PÄÄHENKILÖN PÄIVÄKIRJA

Äiti katso, vesi tanssii!

Äiti, miten monta pisaraa on vedessä?

Äiti, miksi tuo vesi tanssii, mutta tuo toinen ei?

Äiti, saanko mennä uimaan?

Äiti, kuka keksi veden?

Minäkin haluan tanssia!

Kello oli yhdeksän. Oli aika herätä uuteen päivään. Ensimmäistä kertaa 1000 ihmisen edessä. Ludvig makasi hiljaa sängyssään, hän kuuli, että verhojen takana kuiskittiin jo. Lattia narahti silloin tällöin. Hän ei halunnut mennä. Hän viivytti niin pitkään nousemistaan, että verhon raosta kuului pieni, lempeä kuiskaus: ”Teidän majesteettinne, on aika nousta. Kuten aurinko.”

Ludvig raotti verhoa. Kymmeniä, satoja silmäpareja katseli häntä pelon ja lempeyden sekaisella katseella. Kukaan ei uskaltanut liikahtaa. Ludvig ei uskaltanut liikahtaa. Silloin Ludvigin lähin palvelija ojensi pojalle kätensä. Ludvig katsoi sitä, epäröi hetken, mutta tarttui sitten siihen kuin ainoaan olemassa olevaan oljenkorteen. Pehmeät, samettiset tohvelit painuivat pieniin jalkoihin. Huone oli viileä, kuten aina kevätaamuisin. Ikkunat oli avattu, ulkoa kuului palatsin ja aukion äänet. Puutarhan puolella rastas lauloi. Samassa puutarhassa, jonne hän oli pienenä eksynyt. Nyt hän seisoj tässä. Isä oli kuollut. Oli hänen vuoronsa. Aurinko hiveli Ludvigin poskia ikkunan raosta. Hän siristi silmiään sen mahdin alla. Keltaiset, ohuet ja huoneeseen leviävät säteet. Ihanat, voimakkaat, läpituokevat säteet. Ludvig ihan loisti, sanoi lähin palvelija ja ojensi hänelle pienen lasin appelsiinimehua.

Juoksin koko päivän puutarhassa. Siellä, missä on vadelma,- karhunvatukka- ja karviaispuskat, sieltä aloitin. Hetken päästä löysin itseni jahtaamasta sitruunaperhosta, joka istuikin, yllätys, sitruunalle. Sitä ei enää erottanut siitä. Keltaista keltaisella. Annoin sen olla. En oikeastaan nähnyt sitä enää, ja sitten unohdin sen.

Seuraavassa hetkessä loiskahdin kuninkaan puutarhan lätäkköön, jossa oli suihkulähde päällä.

Lensin vesipilvellä. Ei, ei sellaisella oikealla pilvellä, joka on myös vettä, vaan oikean veden päällä.

WORK IN PROGRESS -MATERIAALIA Hautala & Co

AURINKOKUNINGAS – SATU NARSISTISESTA PERSOONALLISUUSHÄIRIÖSTÄ JA PERHEESTÄ

Kikatin, kun se perhana kutitti niin vimmatusti. Pääsin minä pujahtamaan appelsiinitarhaan, mutta siinä oli kyllä onni matkassa. Nimittäin kun osaa laskea liikkeensä oikein, on mahdollista huiputtaa jopa lastenhoitajaa. Hän oli perinteisellä istunnollaan katsonut minua jo pari tuntia paahtavan, musertavan kuuman ja kuivan auringon alla, ja kuten aina, hän nukahti. Yleensä hän heräsi hetken päästä minun typeriin kiljahduksiini, tai siihen, että minä säikäytin hänet oksalla, raapimalla hänen poskia.

Tiedätkö mitä ovat vakoojat? Ne palkataan ottamaan selvää vaikka jostain henkilöstä tai maasta. Ne soluttautuvat joukkoon, eikä kukaan tiedä niiden olemassaolosta. Sitten yksi kaunis päivä ne penteleet ottavat naamarin pois päästä, ja bäng! Kaikki ovat aivan ällikällä lyötyjä siitä oveluudesta. Kettuja ne ovat! Minä olen nykyään jo ihan hyvä vakooja. Mieti nyt, tänään pääsin jo kuninkaan puutarhalle asti. Ne pässit vartijat eivät huomanneet mitään. Lastenhoitaja uinui niin, että kuorsaus kävi.

Koostani on hyötyä. Mahdun kokonaan piiloon isoimpien puiden taakse. No, tietysti leikkipuun taakse, tyhmeliini, mutta pienempienkin. Muistatko, kun isä silloin kielsi minua leikkimästä puussa, ja sinä kumminkin salaa lupasit? Isä ei tiedä mitään koko penteleen jutusta. Se on välillä pässi. Ja niin vanha. Onko niin, että minä perin isän kruunun ja valtakunnan, kun isä kuolee? Se kuulostaa aika jännittävältä. En tiedä, millaiset säännöt puutarhassa on silloin. Että leikataanko ne hemmetin puskat pallonmuotoisiksi. Vai kirahvin muotoisiksi! Vai pyssyn! Minä laitan sinne leikkipuuhun köyden! Hahaa! Siellä minä liihotan päivät pitkät! En syö välillä. Ja nurmikolla saa temmeltää kissat, koirat ja eläimet. Kyllä ne nytkin temmeltävät, vaikka ei siitä kukaan tykkää. Leikin metsässä kaiket päivät, ja sinä saat enemmän vapaata. Tai sitten leikit kanssani. Ellemme sitten ole liian vanhoja leikkimään. Isä pelaa shakkia. Äitikin pelaa. Soittaa cembaloa. Mutta eivät ne leiki.

AIKUINEN PÄÄHENKILÖ

Kuninkaan varjo on suurempi kuin muiden. Hän tekee halutessaan auringon pimennyksen: elämäsi katossa sammuu jokainen halogeeni. Säteet loppuvat, ilmakehältä loppuu happi ja sinä haukot henkeäsi autiomaassa. Hänen varjossaan sinä olet nyt ja hänen varjossaan aina. Vaikka hän on jo kaukana, varjo pysyy ylläsi.